

שנת תהפוכות בים האדום – משלום לחוסר יציבות

ד"ר משה טרדימן*

אוקטובר 2021

מאמר זה סוקר ומנתח את התהפוכות הדרמטיות שאגן הים האדום עבר במהלך שנת 2021 הכוללות סכסוכים אזוריים בקרן אפריקה, משברים סביבתיים, מאבקים על הגמוניה בין מעצמות העל, התגבשות שיתופי פעולה אזוריים במזרח ובצפון הים האדום, הפסקת מאבקי הכוח בין המעצמות האזוריות ושינוי דפוסי פעילותן באזור, איומים ואתגרים לחופש השייט והפעילות האיראנית. המאמר בוחן את פעילותה של ישראל באגן הים האדום במהלך השנה האחרונה בתחומים המדיני, הביטחוני והסביבתי נוכח ההתפתחויות השונות. המאמר מצביע על הצורך של ישראל להפנות תשומת לב קפדנית להתרחשויות במרחב זה על מנת לעצב ולהוציא לפועל מדיניות סדורה ויעילה, תוך המשך נקיטת משנה זהירות מפני התערבות בסכסוכים אזוריים, או היקלעות לסבך האינטרסים של השחקנים השונים באזור.

א. מבוא

שנת 2021 עמדה בסימן תהפוכות דרמטיות משני צדדיו של אגן הים האדום. צדו המערבי חזר להיות אזור רווי סכסוכים לאחר שנתיים וחצי של שלום ופיתוח. בצדו השני של הים האדום, הסכם פיוס מפרצי שם קץ לשלוש וחצי שנים של נתק בין קטר לבין ערב הסעודית, איחוד האמירויות, בחריין ומצרים. לצד ההתפתחויות האלה נמשכה מלחמת האזרחים בתימן והסלים המתח בין מצרים, סודאן ואתיופיה סביב סכר התחייה. בה בעת, במישור הגלובלי, נמשכו מאבקי הכח באזור בין ארה"ב לרוסיה ולסין כאשר אליהן הצטרפו גם הודו ופקיסטן. גם המעצמות האזוריות שינו את דפוסי פעילותן בקרן אפריקה והתחילו לחזור לדפוסי פעילותן טרם הנתק בין ערב הסעודית, איחוד האמירויות, בחריין ומצרים לבין קטר כאשר כל המדינות הללו פעלו יחד במדינות קרן אפריקה כל אחת לקידום האינטרסים שלה. בים האדום עצמו, האיומים על חופש השייט מצד שודדי הים הסומאליים פחתו אך מצד החות'ים נותרו בעינם. היתקעות אניית המכולות הענקית בתעלת סואץ העלתה באחת למודעות את חשיבותו של הים האדום כנתיב סחר עולמי מרכזי, את ההפסדים העלולים להיגרם כתוצאה מחסימת אחת מנקודות משנק בים האדום (תעלת סואץ או מצרי באב אל-מנדב) ואת הפגיעה בשרשראות האספקה העולמיות כתוצאה מכך.

בהקשר הישראלי, חלה עלייה משמעותית בחשיבותו של אגן הים האדום בעקבות התבססותו כזירת לחימה ימית בין ישראל לבין איראן ובעקבות חזרתה של איראן לפעול בקרן אפריקה. צירופה של ישראל לאיחוד האפריקאי במעמד של משקיפה מהווה הישג חשוב. במקביל, ישראל פתחה דף חדש ביחסיה עם ירדן וחיזקה את קשריה עם מצרים.

המאמר הנוכחי סוקר את האירועים, השינויים והמגמות שהתרחשו בשנה האחרונה באגן הים האדום, את פעילותה של ישראל במרחב ומצביע על כמה תובנות מרכזיות לקראת השנה החדשה.

ב. אירועים, מגמות ותהליכים באגן הים האדום

* ד"ר משה טרדימן הוא מומחה לאסלאם באפריקה, איכות סביבה בעולם הערבי והמוסלמי, הקשרים בין מדינות המפרץ לאפריקה וזירת ים סוף. הוא משמש כחוקר אורח במכון מיתוים, כעמית מחקר במרכז עזרי לחקר איראן והמפרץ הפרסי באוניברסיטת חיפה ובפורום לחשיבה אזורית, והוא מייסד-שותף ומנהל המכון לחקר ביטחון סביבתי ואיכות חיים.

בשנה האחרונה אגן הים האדום התאפיין בחוסר יציבות. הביטויים העיקריים לכך היו: סכסוכים אזוריים בקרן אפריקה והסוגיות הסביבתיות שהחריפו אותן והושפעו מהן, מלחמת האזרחים בתימן והאיזמים על חופש השייט שנבעו מכך, הפעילות האיראנית בים האדום ובקרן אפריקה שקידמה חוסר יציבות ופגיעה ביריבותיה, מאבקי הכח בין ארה"ב לבין רוסיה וסין ובין פקיסטן לבין הודו, הסכם השלום המפרצי ושינוי דפוס הפעילות של המעצמות האזוריות בקרן אפריקה.

התערערות היציבות בקרן אפריקה – משלום אזורי למלחמת אזרחים

השנה החולפת עמדה בסימן התערערות היציבות בקרן אפריקה, בראש ובראשונה, עקב מלחמת האזרחים באתיופיה והשלכותיה האזוריות. מלחמת האזרחים באתיופיה פרצה ב-4 בנובמבר 2020 בשל אי-הכרתה של ממשלת אתיופיה בבחירות המחוזיות במחוז תיגראי שהתקיימו בספטמבר 2020 ורצונו של אביי אחמד, ראש ממשלת אתיופיה, להשיב את שלטון החוק והסמכות של ממשלת אתיופיה במחוז.¹ מלחמת האזרחים התחילה כמלחמת אזרחים המוגבלת למחוז תיגראי בלבד שבה השתתפו לצד צבא אתיופיה גם צבא אריתריאה וחיילים סומאליים והפכה למלחמת אזרחים כוללת שבה היו מעורבים כל המחוזות האתיופיים. את המצב הזה ניצלו גורמים בדלנים על מנת למרוד בממשלת אתיופיה ולכרות ברית עם החזית העממית לשחרור תיגראי. קבוצות אתניות ניצלו את המצב על מנת להשתלט על שטחי מריבה ולבצע מעשי טבח אלו באלו. סודאן ניצלה את מלחמת האזרחים באתיופיה על מנת להשתלט על אזור פשאגה שהשליטה עליו שנויה במחלוקת בינה לבין אתיופיה ולגרש ממנו את החקלאים האתיופיים. כתוצאה מכך, השנה האחרונה התאפיינה בקרבות גבול בין מיליציות האמהרה לצבא סודאן.²

המאבק סביב סכר התחיה בין מצרים וסודאן לבין אתיופיה הסלים במהלך השנה האחרונה על רקע המשא ומתן התקוע בין שלוש המדינות ובמיוחד בעקבות הכרזת שר המים, ההשקיה והאנרגיה האתיופי בקלה (Seleshi Bekele) על כך שהמילוי השני של סכר התחיה הסתיים³ וששתי טורבינות יתחילו לייצר 750 מגוואט חשמל מהסכר באוקטובר 2021.⁴ מצרים, מצדה, נקטה השנה בשני אמצעים עיקריים על מנת להחזיר את אתיופיה לשולחן המשא ומתן. ראשית, היא יצרה רשת של בריתות עם מדינות עמק הנילוס, קרן אפריקה ומזרח אפריקה במטרה לבסס את השפעתה באזורים הללו בניסיון לייצר לחץ דיפלומטי על אתיופיה לחזור למשא ומתן.⁵ שנית, מצרים ניסתה לגייס למטרות תיווך והפעלת לחץ על אתיופיה גם בעלות ברית משותפות שלה ושל אתיופיה, דוגמת סין.⁶ נוסף על כך, היא אף העלתה רעיונות לחיבור מקורות מים אחרים, כמו נהר הקונגו, לנילוס, ולפיתוח פלגים אחרים של הנילוס הזורמים במקביל לנילוס הכחול, ואף רעיון לחיבור ימת ויקטוריה עם הים התיכון באמצעות מסדרון המקביל לנילוס.⁷

גם סף המתיחות בין קניה לסומליה עלה בעקבות פרסום פסק הדין של בית הדין הבינלאומי ב-12 באוקטובר 2021 בנוגע לתביעת הבעלות שהגישה סומליה בשנת 2014 על שטח של 30,000 מיילים ימיים רבועים באוקיינוס ההודי שבו קיים פוטנציאל לקיומם של מרבצי נפט וגז גדולים. פסק הדין התווה מחדש את הגבול הימי בין קניה לסומליה והעביר לריבונות סומלית את רוב השטחים שקניה טענה לבעלות עליהן ושבהן קיים פוטנציאל למציאת נפט. קניה דחתה פסיקה זו.⁸

תרומת משברים סביבתיים למתיחות האזורית

¹ "Ethiopia's Tigray region defies PM Abiy with 'illegal' election," *France24*, September 9, 2020.

² Max Bearak, "A border war looms between Sudan and Ethiopia as Tigray conflict sends ripples through region," *The Washington Post*, March 19, 2021; *Al Fashaga Border Dispute*, *Ethiopia Peace Observatory*; "Containing the Volatile Sudan-Ethiopia Border Dispute," *International Crisis Group*, Briefing No. 173, June 24, 2021.

³ Dawit Endeshaw, "Ethiopia says second filling of giant dam on Blue Nile complete," *Reuters*, July 19, 2021.

⁴ "Ethiopian mega dam will start producing electricity in October," *Horn Daily: East Africa News*, September 10, 2021.

⁵ Bassant Mohammed, "Egypt's Al-Sisi arrives in Djibouti on 1st presidential visit since 1977," *Daily News Egypt*, May 27, 2021; Mohammed Soliman, "Egypt's Nile Strategy," *The Middle East Institute*, June 28, 2021; Amr Emam, "Egypt pledges support to Somalia, eyeing Horn of Africa influence," *Al-Monitor*, August 21, 2021.

⁶ Amr Emam, "Egypt hopes China can break deadlock in Nile dam dispute," *Al-Monitor*, July 21, 2021.

⁷ "Egypt explores water alternatives with Nile dam set to fill," *Al-Monitor*, April 29, 2021.

⁸ Peter Muiruri, "Kenya rejects UN court judgment Giving Somalia control of resource-rich waters," *The Guardian*, October 14, 2021.

כפי שהסכסוכים האזוריים מתמקדים באתיפיה וקרן אפריקה כך גם האירועים הסביבתיים שהחריפו אותם ושהושפעו מהם. כתוצאה משילוב של מדיניות ההרעבה וחסיומת מעבר הסיוע ההומניטרי למחוז תיגראי ופגיעת נחילי הארבה בביטחון התזונתי של תושבי המחוז עוד טרם פרוץ מלחמת האזרחים באתיפיה, סוכנויות האו"ם הגדירו את הרעב במחוז תיגראי כמשבר הרעב החמור ביותר בעולם כיום. למעלה מ-4.5 מיליון איש, המהווים כמעט את כל אוכלוסיית מחוז תיגראי, זקוקים לסיוע הומניטארי דחוף.⁹ מעבר לכך, מלחמת האזרחים במדינה מנעה את הדברת נחילי הארבה במחוזות בהן התחוללה הלחימה.¹⁰

איומים ואתגרים לחופש השייט בים האדום

עקב הפחתה משמעותית ברמת האיומים על חופש השייט במפרץ עדן ובים האדום מצד שודדי הים הסומאליים צומצמו החל מספטמבר 2021 הגבולות של האזור המוגדר בסיכון גבוה למים הטריטוריאליים והכלכליים של תימן וסומליה.¹¹ לעומת זאת, רמת האיומים על חופש השייט מצד החותלים בתימן נותרה בעינה.¹² אתגר נוסף לחופש השייט בים האדום היה חסימתה של תעלת סואץ למעבר ספינות למשך ששה ימים כתוצאה מכך שאחת מאניות המכולות הגדולות בעולם, Ever Given, נתקעה ב-23 במרץ 2021 באלכסון בתעלה. אירוע זה היווה תזכורת לחיוניותו של הים האדום כנתיב סחר מרכזי, שדרכו עוברים מדי יום כ-12 אחוזים מהסחר העולמי, ושכתוצאה מחסימתו חלה פגיעה בשרשראות האספקה שנמשכה מספר חודשים, מחירי הנפט ירדו, נגרם נזק כלכלי רב והועלו הצעות לנתיבי סחר ימיים ויבשתיים חלופיים כולל חיבור נמל חיפה למדינות המפרץ באמצעות רשת רכבות.¹³

התגבשות שיתופי פעולה אזוריים במזרח ובצפון אגן הים האדום

בניגוד לשיבתם של הסכסוכים לקרן אפריקה לאחר הפסקה של שנתיים וחצי, בצדדיו המזרחי והצפוני של הים האדום התרחש תהליך הפוך של התגבשות שיתופי פעולה אזוריים. כחלק מתהליך זה, ב-5 בינואר 2021 התכנסו מנהיגי מדינות המפרץ למפגש פסגה בעיר אל-עולא שבערב הסעודית וחתמו על הסכם פיוס לסיום המשבר בין קטר לבין ערב הסעודית, בחריין, איחוד האמירויות ומצרים ובכך שמו קץ לשלוש שנים וחצי של נתק ביחסים ביניהן שנמשך מיוני 2017.¹⁴ בעקבות הסכם הפיוס, התחממו היחסים בין קטר לבין ערב הסעודית, איחוד האמירויות, בחריין ומצרים. גם תורכיה, בעלת בריתה של קטר, קיימה מגעים עם איחוד האמירויות, ערב הסעודית ומצרים.¹⁵

כמו כן, נרשמה השנה התקדמות מהירה ביחסים המדיניים, הביטחוניים והכלכליים בין יוון וקפריסין לבין איחוד האמירויות, ערב הסעודית, צרפת, הודו, ישראל ומצרים על רקע רצון לבלום את המדיניות האסרטיבית התורכית בים התיכון ובים האדום, ועל רקע רצון של איחוד האמירויות וערב הסעודית לחזק את קשריהן עם האיחוד האירופי באמצעות קשריהן המתהדקים עם יוון וצרפת. התקדמות זו כללה מפגשים מדיניים, הסכמים ביטחוניים ותרגילים צבאיים.¹⁶

⁹ אוריאל לוי, "אמנסטי מדווחת על רצח שיטתי של אזרחים באקסום שבאתיפיה", דבר, 28 בפברואר 2021; אוריאל לוי, "מלחמה באתיפיה/לחימה ומצור של שבועות רבים הותירו את מחוז תיגראי מוכה רעב", דבר, 17 בינואר 2021; אוריאל לוי, "המשבר החמור בעולם: 900 אלף בני אדם סובלים מרעב במלחמת האזרחים באתיפיה", דבר, 27 ביוני 2021.

¹⁰ "Desert Locust Situation Update," Food and Agriculture Organization of the United Nations, September 23, 2021.

¹¹ "Indian Ocean piracy 'High Risk Area' reduced," Hellenic Shipping News Worldwide, August 31, 2021; Mike Schuler, "Pirate Attack Reported Off Somalia – UKMTO," gCaptain, August 13, 2021.

¹² משה טרדימן, "ישראל ואגן הים האדום: אתגרים והזדמנויות", מיתווים: המכון הישראלי למדיניות-חוץ אזורית, דצמבר 2020; Summer Said and Stephen Kalin, "Oil Tanker Attacked at Saudi Port Amid Iran Tensions," The Wall Street Journal, December 14, 2020; "Explosive-Laden 'Drone' Boat Targets Saudi Port of Yanbu," Voice of America News, April 27, 2021.

¹³ Mary-Ann Russon, "The Cost of the Suez Canal Blockage," BBC, March 29, 2021.

¹⁴ גיא אלסטר וברק רביד, "אחרי יותר מ-3 שנות חרם: מדינות המפרץ וקטאר חתמו על הסכם פיוס", נואלה, 5 בינואר 2021; ארי הייסטין ויואל גוז'נסקי, "האם הסכם הפיוס במפרץ מבשר על היערכות אזורית חדשה?", מבט על, גיליון 1430

¹⁵ "Turkey cites increased momentum in restoring ties with Egypt, UAE," Hurriyet Daily News, September 7, 2021.

¹⁶ יואל גוז'נסקי וגליה לינדנשטראוס, "המפרץ ומזרח הים התיכון: התאגדות מפרצית-הלנית בהתהוות?", מבט על, גיליון 8145, 20 באפריל 2021; ערן לרמן, "מאבו-דאבי עד פאריס: מערך אסטרטגי מרחיב את אופקיה המדיניים של ישראל", מכון ירושלים לאסטרטגיה ולביטחון, 16 במרץ 2021; משה טרדימן, "ישראל ואגן הים האדום: אתגרים והזדמנויות", מיתווים: המכון הישראלי רח' תובל 11, רמת גן 5252226 / www.mitvim.org.il / info@mitvim.org.il

הפסקת מאבקי הכח בין המעצמות האזוריות באגן הים האדום

בעקבות הסכם הפיוס המפרצי וההתקרבות בין קטר ותורכיה לבין איחוד האמירויות, ערב הסעודית, בחריין ומצרים חל שינוי מהותי בדפוס הפעילות של המעצמות האזוריות בקרן אפריקה. מאבקי הכח ביניהן נפסקו והן פעלו זו לצד זו במדינות קרן אפריקה. כך, למשל, קטר התחילה לפעול בסומלילנד, לצדה של איחוד האמירויות¹⁷ וחזרה לפעול בסודאן.¹⁸ תורכיה, בעלת בריתה, חזרה אף היא לפעול בסודאן.¹⁹ ערב הסעודית, אויבתן לשעבר, חידשה את יחסיה עם ממשלת סומליה, הנתמכת על ידי קטר ותורכיה.²⁰ דפוס פעילות נוסף שאפיין את המעצמות האזוריות השנה היה הפחתת מעורבותן בסכסוכים אזוריים משתי סיבות. הסיבה הראשונה הייתה ניסיון להימנע כמה שיותר מביקורות ומצעדי עונשין מצד ממשל ביידן כפי שעשתה איחוד האמירויות כאשר הסיגה חלק מכוחותיה מבסיסה באסאב שבאריתריאה לאחר שממשל ביידן השעה בינואר 2021 עסקת נשק שנחתמה בינה לבין ממשל טראמפ בשל מעורבותה במלחמה בתימן.²¹ הסיבה השנייה הייתה רצון לשמור על יציבות אזורית ואי רצון לפגוע ביחסים הביטורליים עם מצרים, סודאן ואתיופיה. כך, למשל, איחוד האמירויות וערב הסעודית לא תיווכו במאבק סביב סכר התחיה ותורכיה נזהרה שלא להתערב במלחמת האזרחים באתיופיה.²²

גם דפוס פעילות של ערב הסעודית השתנה במהלך השנה האחרונה. ערב הסעודית עשתה ככל יכולתה על מנת לשמור על הבכורה בקרב מדינות המפרץ בהקשר לביטחון הים האדום באמצעות הבעת תמיכה בזכויות המים של מצרים וסודאן ופיתרון לסוגיית סכר התחיה שיכלול את הליגה הערבית ואת האיחוד האפריקאי גם במחיר של פגיעה טקטית ביחסיה עם אתיופיה.²³ נוסף על כך, ערב הסעודית ביססה את נוכחותה והשפעתה בסודאן באמצעות השקעות, ובאמצעות פיתוח מחוז הים האדום הסודאני כולל הקמת נמל חדש או פיתוח נמל פורט סודאן. בהקשר זה, חשוב לציין כי גם איחוד האמירויות הביעה עניין להשקיע בפורט סודאן, אך ממשלת סודאן דחתה את התכנית האמיריתית.²⁴

איחוד האמירויות הרחיבה את בסיסה הצבאיים בתימן. במאי 2021 היא השלימה את בנייתו של בסיס חיל אוויר חדש באי מאיון שבמצרי באב אל-מנדב השייך לממשלת תימן והעבירה אליו כלי נשק, ציוד וחיילים.²⁵ בסיס זה אפשר לאיחוד האמירויות לנטר את כל כלי השייט העוברים דרך מצרי באב אל-מנדב וביסס את תחום ההשפעה שלה מסביב למצרי באב אל-מנדב באמצעות נוכחות צבאית בסוקוטרה, בעדן ובאי מאיון. במקביל, היא הידקה את יחסיה עם סומלילנד באמצעות מינויו של עבדאללה מוחמד אל-נקבי כמנהל משרד הסחר של איחוד האמירויות במדינה ובאמצעות הרחבת פעילות חברת DP World האמיריתית בנמל ברברה ובבניית פרוזדור מסחרי ולוגיסטי בינה לבין אתיופיה.²⁶

;Zoe Didili, "[Greece and the UAE sign mutual defence pact](#)," *New Europe*, 2020 דצמבר, November 24, 2020; "[Cyprus meeting of UAE, Israel, Greece showcases 'new narrative'](#)," *The Arab Weekly*, April 17, 2021; Sidhant Sibai, "[Greek FM Nikos Dendias says India, Greece, UAE to establish trilateral dialogue: hits out Turkey](#)," *Wion*, July 9, 2021; "[Greece sends missile system to Saudi Arabia](#)," *Ekathimerini*, September 13, 2021; "[Egypt, Greece, KSA, UAE forces conduct Hercules-21 military training](#)," *Daily News Egypt*, September 27, 2021.

¹⁷ Godfrey Ivudria, "[Qatar Seeking Relations with Somaliland](#)," *EABW News*, May 3, 2021.

¹⁸ "[Sudan, Qatar agree to reactivate bilateral agreements](#)," *Sudan Tribune*, April 9, 2021.

¹⁹ "[Turkey, Sudan set \\$2 bln trade target](#)," *Huriyyet Daily News*, August 14, 2021.

²⁰ "[Garowe Online](#)," *Twitter*, October 9, 2021.

²¹ יואל גוז'נסקי, "שינויים במדיניות החוץ של איחוד האמירויות: ההשפעה על ישראל והמרחב," מבט על, גיליון 1470, 1 ביוני 2021.

Jon Gambrell, "[UAE dismantles Eritrea base as it pulls back after Yemen war](#)," *Associated Press*, February 18, 2021; "[UAE dismantling base in Eritrea following drawdown in Yemen](#)," *Al-Monitor*, February 18, 2021.

²² "[Turkey Denies Supplying Drones to Ethiopia](#)," *Voice of Nigeria*, July 17, 2021; Martin Plaut, "[Breaking: Turkish drones reportedly being constructed in Addis](#)," *Eritrea Hub*, July 14, 2021.

²³ Samuel Ramani, "[Saudi-Ethiopian relations strained by Nile dam dispute](#)," *Al-Monitor*, July 15, 2021.

²⁴ "[Saudi Arabia talking to Khartoum about boosting infrastructure and more](#)," *Global Times*, September 13, 2021; Jihad Mashamoun, "[Winners and Losers of Red Sea Politics in Sudan](#)," *African Arguments*, August 6, 2021; "[Saudi investors plan to build new port in Sudan: minister](#)," *Sudan Tribune*, July 17, 2021.

²⁵ Jon Gambrell, "[Mysterious air base being built on volcanic island off Yemen](#)," *Associated Press*, May 25, 2021.

²⁶ Samuel Ramani, "[What UAE's growing presence in Somaliland means for its Horn of Africa strategy](#)," *Al-Monitor*, March 29, 2021; "[DP World to invest \\$1bn in Ethiopian corridor to Somaliland's Berbera port](#)," *Global info@mitvim.org.il / www.mitvim.org.il / 5252226* רמת גן 11, תוכן רח'

תורכיה המשיכה לבסס את נוכחותה הימית ואת קשרי הסחר הימי בינה לבין מדינות האזור באמצעות הארכת המשימה של הצי התורכי במפרץ עדן, בים הערבי ובמים הטריטוריאליים של סומליה לשנה נוספת²⁷ ובאמצעות פתיחת נתיב סחר חדש על ידי חברת הספנות של ג'יבוטי באוקטובר 2020 הפועל אך ורק בין תורכיה לבין ג'יבוטי וסומליה ושקיצר את זמן ההפלגה מ-35 עד 50 יום לתשעה עד עשרה ימים בלבד.²⁸

דפוס הפעילות של איראן בקרן אפריקה היה שונה ומנוגד לדפוס הפעילות של יתר המעצמות האזוריות והיא פעלה בשנה האחרונה לתקופה מטרות של מדינות יריבות ולקדם חוסר יציבות אזורית בקרן אפריקה. כחלק מכך, סוכל ניסיון פיגוע איראני פוטנציאלי רב-ממדים כנגד שגרירויות איחוד האמירויות באתיופיה ובסודאן.²⁹ בנוסף, מעורבת איראן במלחמת האזרחים באתיופיה.³⁰

המאבק בין מעצמות-העל לביסוס השפעה ונוכחות באגן הים האדום

בשנה זו, משקל הכובד בכל אגן הים האדום עבר לשליטים המקומיים, שמילאו תפקיד חשוב במאבקי הכוח בין מעצמות העל ותמרנו אותן בשירות האינטרסים שלהם. בהתאם לכך, מדינות משני צדדי של הים האדום הידקו את יחסיהן עם רוסיה וסין על מנת להפעיל לחץ על ארה"ב לשנות את מדיניותה כלפיהן או על מנת שיהוו משקל נגד.

כך, למשל, נוכח תמיכתה של ארה"ב במצרים בנוגע לסכר התחייה והלחץ שהפעילה על ממשלת אתיופיה להפסיק את הלחימה³¹, אתיופיה הידקה את יחסיה הדיפלומטיים עם רוסיה, חתמה עימה על הסכם לשיתוף פעולה צבאי וקיבלה ממנה כלי נשק אסטרטגיים להגנה על סכר התחייה.³² באוגוסט 2021, ערב הסעודית ומצרים חתמו עם רוסיה על הסכם לשיתוף פעולה צבאי.³³ גם סודאן הייתה זירת מאבק בין ארה"ב לרוסיה על השפעה ונוכחות במדינה. רוסיה ניסתה לקדם עסקה להחכרת שטח למשך 25 שנים להקמת מתקן לוגיסטי ואילו ארה"ב ניסתה לטרפד הסכם זה. מועצת הריבונות הזמנית, מצדה, ניסתה למקסם את המאבק בין מעצמות העל ולהשיג סיוע כלכלי נרחב ככל שיכלה.³⁴

גם הודו ופקיסטן פעלו במהלך השנה האחרונה לביסוס נוכחותן בים האדום בעיקר באמצעות השתתפות כוחות צבאיים של שתי המדינות בתרגילים ובתמרונים ימיים אזוריים וביטראליים.³⁵

Construction Report, May 10, 2021; Michele Labrut, "[DP World and Somaliland open new terminal at Berbera port](#)," *Seatrade Maritime News*, June 28, 2021.

²⁷ "[Turkey maintains presence in Gulf of Aden despite de-escalation with Saudi Arabia](#)," *The Arab Weekly*, January 26, 2021.

²⁸ Dilara Aslan, "[New Djibouti sea route to reduce shipping time between Turkey, Horn of Africa from 50 days to 10](#)," *Daily Sabah*, October 23, 2020.

²⁹ אייל פינקו, "איראן מרחיבה פעילות באפריקה," *Israel Defense*, 1 באפריל 2021.

³⁰ Stijn Mitzer and Joost Oliemans, "[Iranian Mohajer-6 Drones Spotted In Ethiopia](#)," *Oryx*, August 11, 2021; Wim Zwijnenburg, "[Is Ethiopia Flying Iranian-Made Armed Drones?](#)," *Bellingcat*, August 17, 2021.

³¹ "[EU suspends Ethiopian budget support over Tigray crisis](#)," *Reuters*, January 15, 2021; Jeremy Binnie, "[France suspends military co-operation with Ethiopia](#)," *Janes*, August 17, 2021; Andres Spichani, "[US to penalize Ethiopian officials 'responsible' for Tigray conflict](#)," *Financial Times*, May 24, 2021; Daphne Psaedakis, "[U.S. paves way for more sanctions over Ethiopia's Tigray Conflict](#)," *Reuters*, September 17, 2021.

³² Elliot Smith, "[Russia is building its military influence in Africa, challenging U.S. and French dominance](#)," *CNBC*, September 13, 2021; "[Ethiopia, Russia vow to deepen bilateral relations](#)," *Borkena*, June 23, 2021.

³³ "[Saudi Arabia, Russia ink deal aiming at developing military cooperation](#)," *Arab News*, August 24, 2021; Alexey Khlebnikov, "[Why Russia is increasing military ties with Saudi Arabia and Egypt](#)," *Middle East Eye*, September 1, 2021.

³⁴ Nikola Mikovic, "[Sudan tries to strongarm Russia. It may backfire](#)," *The Arab Weekly*, September 16, 2021; "[Sudan lawmakers to review Russian navy base deal: FM](#)," *RFI*, July 12, 2021.

³⁵ משה טרדימן, "מים סוערים: מאבק המעצמות על ההגמוניה בים האדום," *הזירה: דיפלומטיה ויחסי חוץ*, 30 ביוני 2021; "[Pakistan Navy ship SAIF visits port Djibouti](#)," *The Nation*, June 6, 2021; "[Pakistan participates in Egypt's Bright Star military exercise](#)," *Dawn*, September 20, 2021; "[India, Eritrea agree to deepen cooperation for mutual benefit during EMAs' meet](#)," *ANI*, April 8, 2021; "[Sudan and India conduct naval training exercise in Red Sea](#)," *Dabanga*, September 12, 2021; "[Photos: Egyptian, Indian naval forces conduct drills in Mediterranean](#)," *Egypt Today*, September 11, 2021.

ג. ישראל באגן הים האדום

ישראל הייתה אף היא פעילה יותר באגן הים האדום במהלך השנה האחרונה בתחומים המדיני, הביטחוני והסביבתי. זאת, בעקבות הסכמי אברהם ובשל עליית חשיבותו של אגן הים האדום בשיח הציבורי והפוליטי ותשומת הלב התקשורתית והפוליטית שניתנה לאזור. עיקר פעילותה התמקד בהתמודדות מול האיום האיראני על חופש השייט ובשיפור ובחיזוק הקשרים בינה לבין ירדן ומצרים.

התחום המדיני-הידוק שיתופי הפעולה

צירופה מחדש של ישראל לאיחוד האפריקאי במעמד של משקיפה הינו השג מדיני חשוב העשוי לסייע לישראל לבסס קשרים עם מדינות היבשת, כולל אתיופיה ואריתריאה, לנרמל את היחסים עם סודאן, ובמקביל, לעודד מדינות נוספות כמו סומליה וג'יבוטי לכוון איתה יחסים ובכך לבסס את נוכחותה והשפעתה באגן הים האדום. יחד עם זאת, חשוב לציין כי מהלך זה זכה להתנגדות של מספר מדינות בראשות אלג'יריה. ב-15 באוקטובר 2021 התקיים דיון בנושא במסגרת מפגש שרי החוץ של הארגון. יום לפני כן, ביקשה הרשות הפלסטינית לבטל את צירופה של ישראל לארגון ובמהלך הדיון הביעו גם אריתריאה ומצרים התנגדות לצירופה של ישראל לארגון. בסיום הדיון לא התקיימה הצבעה ולכן ההחלטה לצרף את ישראל לאיחוד האפריקאי נותרה בעינה. יחד עם זאת, הנושא עתיד לידון שוב בפגישת ראשי המדינות בפברואר 2022.³⁶

הידוק היחסים בין ישראל לירדן בעקבות הפגישות רמות הדרג שהתקיימו לאחר הקמת הממשלה החדשה בישראל, עשוי לפתוח דף חדש ביחסים בין שתי המדינות. בפגישות אלו הוסכם כי ישראל תמכור השנה לירדן 50 מיליון קוב מים נוספים ובכך תסייע לה להתמודד עם מצוקת המים בה היא שרויה.³⁷

ביקורו הרשמי הראשון של ראש ממשלה ישראלי במצרים מזה כעשור ופגישתו של ראש הממשלה בנט עם נשיא מצרים, א-סיסי, ב-13 בספטמבר 2021 בשארם א-שייח' הוא בעל פוטנציאל להרחבת היחסים בין ישראל למצרים לשיתופי פעולה אזרחיים. כבר ב-4 לאוקטובר הפעילה חברת התעופה הלאומית המצרית איג'יפטאיר קו טיסות סדירות בין ישראל למצרים היוצא מנתב"ג לקהיר ארבע פעמים בשבוע. כמו כן, היא הפעילה קו נוסף מנתב"ג לשארם א-שייח'. ישראל, מצדה, ביטלה את מכסת האשרות שהוטלה על מעבר הגבול בטאבה והורידה את חומרת האזהרה לחופי סיני.³⁸

ישראל השכילה שלא להתערב כלל בסכסוכים אזרחיים ובמיוחד בסכסוך סביב סכר התחייה, חרף ניסיונו של א-סיסי במהלך פגישתו עם בנט למשוך את ישראל לצידה, וקיימה קשרים טובים עם מצרים ועם אתיופיה. ב-23 באוגוסט אביי אחמד אמר ששוחח עם ראש הממשלה בנט בנוגע לסוגיות בילטרליות ורב צדדיות. לדבריו, "נשבענו לחזק את שיתוף הפעולה בין שתי מדינותינו".³⁹

יחד עם זאת, ישראל לא פעלה לשיפור יחסיה עם אריתריאה וגם תהליך הנורמליזציה עם סודאן כבר תקוע מזה זמן מה על אף מספר צעדים חיוביים שנוקטת סודאן ועל אף המשך הביקורים הדדיים ופגישות פומביות בין בכירים ישראלים לבכיר סודאני שהתקיימו באיחוד האמירויות באוקטובר 2021. עדות לכך

³⁶ יהונתן ליס, "אחרי 19 שנים: ישראל חזרה למעמדה כמשקיפה באיחוד האפריקאי", *הארץ*, 22 ביולי 2021. ShewitWoldmichael, "Israel's Accreditation To The AU Is Dividing Africa – Analysis," *Eurasia Review*, September 12, 2021; "Sudan rejects Israeli membership of African Union despite warming relations," *The New Arab*, October 15, 2021; "Palestinian Authority asks AU to revoke Israel's observer status," *Al-Monitor*, October 1, 2021.

³⁷ יהונתן ליס וג'קי חורי, "ראש הממשלה בנט נפגש עם המלך עבדאללה בירדן אחרי נתק של שנים", *הארץ*, 8 ביולי 2021; יהונתן ליס, אחרי בנט, "הרצוג נפגש עם מלך ירדן עבדאללה בעמאן", *הארץ*, 4 בספטמבר 2021.

³⁸ איתן לשם, "איג'יפטאיר תפעיל קו טיסות סדיר בין תל אביב לקהיר", *הארץ*, 13 בספטמבר 2021. ³⁹ Eliud Kibii, "PM Abiy seeks international support as Tigray war escalates," *The Star*, September, 2021; אסף גקי חוגי, "מתנחמת", גבור, "א-סיסי נפגש עם בנט כדי לגייס את ישראל למלחמה על המים", *מקור ראשון*, 14 בספטמבר 2021. *מרחוק בצרות אחרים? הסיבה שישראל לא מתערבת בסכסוכים אזרחיים*, "מעריב", 16 ביולי 2021.

היא שב-15 באוקטובר 2021, פרסם משרד החוץ הסודאני הודעה הדוחה את צירופה של ישראל לאיחוד האפריקאי והמוחה על כך שהחלטה התקבלה מבלי להתייעץ קודם לכן עם המדינות החברות בארגון.⁴⁰

התחום הביטחוני – התמודדות עם איראן וגרורותיה

בתחום הביטחוני, האיום העיקרי הנשקף לישראל בזירה זו הוא פעילותה המחודשת של איראן בקרן אפריקה והמערכה הימית החשאית שהתנהלה בשנתיים האחרונות בין ישראל לבין איראן בים האדום ומעבר לו, במערב האוקיינוס ההודי, במפרץ הפרסי ובים התיכון. על מנת לסכל את ניסיונותיה של איראן לעקוף את הסנקציות האמריקניות על תעשיית הנפט שלה ולסכל העברת ציוד צבאי מאיראן לחזבאללה, ישראל תקפה כלי שיט מסחריים בים האדום ובמזרח הים התיכון שהעבירו נפט וכלי נשק איראניים ללבנון ולסוריה באמצעות מוקשים ימיים וטילי טורפדו תוך הימנעות מהטבעת כלי השיט. בתגובה לכך, תקפו האיראנים מספר פעמים בדפוס דומה כלי שיט מסחריים בבעלות ישראלית וגם כאלו שאינם בבעלות ישראלית אך הנושאים על סיפונהן מטענים המיועדים לישראל בים האדום, במערב האוקיינוס ההודי, במפרץ הפרסי ובמפרץ עומאן. ביולי 2021 חלה הסלמה במערכה זו כאשר האיראנים תקפו ליד עומאן את הספינה *מרסרסטרט* שבבעלות ישראלית תוך שימוש במל"טים שפגעו בספינה ולראשונה, הרגו שני אנשי צוות – בריטי ורומני.⁴¹ חשוב לציין כי ישראל פעלה גם במישור המדיני-דיפלומטי כדי להתמודד עם האיום האיראני על חופשי השיט.

בהקשר לכך, האינטרס הביטחוני הראשון במעלה של ישראל באזור היה ועודנו השמירה על חופשי השיט, וסיכול הברחות נשק איראני מדויק לחות'ים בתימן על מנת שהם לא יעשו בו שימוש נגד ישראל. החות'ים המשיכו ברטוריקה המאיימת שלהם נגד ישראל ובמהלך מבצע "שומר החומות" אף הצהירו כי הם תומכים בפלסטינים במאבקם, וגייסו למענם כספים. ישראל אף פרסה סוללת כיפת ברזל וסוללות פטרויט להגנה אווירית מסביב לאילת בתחילת ינואר 2021 מחשש שמא החות'ים יירו על ישראל לרגל יום השנה לחיסולו של קאסם סולימאני, מפקד כח קודס האיראני, אך החות'ים לא מימשו את איומיהם הלכה למעשה.⁴² קיימת עמימות בנוגע לנוכחות ישראל בדרום הים האדום, אולם נמסרו דיווחים שונים כי ישראל פועלת באזור, ושגריר הממשלה החות'ית באיראן, אבראהים מוחמד א-דילמאי, אמר בריאיון שקיים עם היומון טהראן טיימס בספטמבר 2021, כי לישראל יש נוכחות באיי חניש שבדרום הים האדום, באי מאין שבמצרי באב אל-מנדב ובאי סוקוטרה.⁴³

איום ביטחוני נוסף עימו מתמודדת ישראל בים האדום הוא פעילות ארגוני הטרור בסיני והמשבר בעזה. לשם כך ישראל הידקה את שיתוף הפעולה הביטחוני והמודיעיני עם מצרים ואף נדרשה לשקול את אפשרות כניסתם של כוחות צבא מצריים לאזורים המפורזים בסיני.⁴⁴

התחום הסביבתי – שיתופי פעולה וסיוע חוץ

בתחום הסביבתי קיים שיתוף פעולה יחיד במינו של כל מדינות אגן הים האדום למען חקר והצלת שוניות האלמוגים מפני שינויי האקלים.⁴⁵ במסגרת שיתוף פעולה זה הפליגו ששה מומחים לחקר אלמוגים מישראל, שוויץ, צרפת ובריטניה ב-20 ביולי 2021 מאילת לפורט סודאן במטרה לבחון את בריאות

⁴⁰ ["Sudan rejects Israeli membership of African Union despite warming relations,"](#) *The New Arab*, October 15, 2021.

⁴¹ גיא אלסטר, "טילים ופעולות קומנדו: המערכה הימית בין ישראל לאיראן על סף הסלמה," *וואלה*, 26 במרץ 2021; יניב קובוביץ וג'קי חורי, ספינה המופעלת על ידי חברה בבעלות ישראלית הותקפה ליד עומאן; שניים נהרגו, הארץ, 30 ביולי 2021; שאול חורב ובני שפניר, "הגיעה העת להסיר את המסכות במפרץ הפרסי," *ישראל היום*, 2 באוגוסט 2021; יואב לימור, "הפעולה נגד אוניית הביון חידדה את ההיערכות לתגובה מטהרן," *ישראל היום*, 8 באפריל 2021.

⁴² משה טרדימן, "ישראל ואגן הים האדום: אתגרים והזדמנויות," *מיתווים: המכון הישראלי למדיניות-חוץ אזורית*, דצמבר 2020; ארי הייסטין ואלישע סטואין, "קרוב רחוק – האיום החות'י על ישראל," *המכון למחקרי ביטחון לאומי*, 5 במאי 2021. Seth J. Frantzman, "Yemen's Houthis say they joined 'anti-Israel' front – Analysis," *The Jerusalem Post*, May 11, 2021; Rina Bassist, "For Israel, Houthi threat a whole new ballgame," *Al-Monitor*, January 8, 2021.

⁴³ Ali A. Jenabzadeh, "Israel has established its presence on Yemeni islands: Yemeni ambassador," *Tehran Times*, September 5, 2021.

⁴⁴ דניאל סיריוטי, "גורם מצרי: נופתע אם בנט לא יאשר את כניסת הכוחות לסיני," *ישראל היום*, 13 בספטמבר 2021; משה טרדימן, "ישראל ואגן הים האדום: אתגרים והזדמנויות," *מיתווים: המכון הישראלי למדיניות-חוץ אזורית*, דצמבר 2020.

⁴⁵ משה טרדימן, "ישראל ואגן הים האדום: אתגרים והזדמנויות," *מיתווים: המכון הישראלי למדיניות-חוץ אזורית*, דצמבר 2020. רח' תובל 11, רמת גן 5252226 / www.mitvim.org.il / info@mitvim.org.il

האלמוגים בים האדום.⁴⁶ אולם, עקב היתקלותה של ספינת המחקר בשונית, יום לאחר הפלגתה מאילת, והנזק הרב שנגרם לה כתוצאה מכך, נדחה המשך הפרויקט לשנה הבאה.⁴⁷

כחלק מההגנה על שוניות האלמוגים במפרץ אילת מפני דליפת נפט אפשרית, הופעל בשנה האחרונה לחץ ציבורי על ממשלת ישראל לבטל את ההסכם שנחתם בשנה שעברה בין קו צינור אילת-אשקלון (קצא"א) לבין חברה פרטית בבעלות ישראלית-אמירית לייבוא נפט מאיחוד האמירויות דרך קו ימי למסוף קצא"א באילת שמשם יוזרמו לאשקלון וממנה ללקוחות בים התיכון. איחוד האמירויות הזהירה שבמידה ואכן יבוטל ההסכם מדובר בהפרת כל הנספחים ההדדיים שנחתמו במסגרת הסכמי אברהם וחברות אמיריות ישקלו באם כדאי להן לעשות עסקים עם חברות ממשלתיות ישראליות.⁴⁸ פרויקט לשיתוף פעולה אזורי בין ישראל, ירדן והרשות הפלסטינית שבוטל השנה אחרי שנים רבות של דחיות וחוסר מימון הוא פרויקט תעלת הימים. ביוני 2021 הכריזה ירדן רשמית על ביטול פרויקט תעלת הימים ובמקום זה החליטה להתמקד בבניית מתקן התפלה בעקבה על מנת להקל על מצוקת המים של אזרחיה.⁴⁹

בצדו השני של הים האדום, ישראל עשתה שימוש בפורום הגז של מדינות מזרח הים התיכון על מנת לחזק את יחסיה עם מצרים ובאמצעות הגשת סיוע במיגור נחילי הארבה חיזקה את קשריה עם אתיופיה.⁵⁰

ד. דיון וסיכום

במהלך השנה האחרונה עבר אגן הים האדום תמורות רבות. מאזור בו שררו שלום ויציבות במהלך השנתיים וחצי האחרונות חזרה קרן אפריקה להיות אזור חסר יציבות ורווי סכסוכים אשר המוקד של כולם, מלבד הסכסוך הימי בין סומליה לקניה, הוא באתיופיה. תמורה נוספת שחלה באזור הייתה השינוי במעמדה של אריתריאה. עד ליולי 2018, עת חתמה על הסכם שלום עם אתיופיה להפסקת הלחימה בת עשרים השנים ביניהן, הייתה אריתריאה מדינה מבודדת המסוכסכת עם מרבית או כל שכנותיה. לעומת זאת, כיום, הפכה להיות חלק משיתוף פעולה אזורי ביטחוני נגד התיגראוים במחוז תיגראי שבאתיופיה. מצדו השני של הים האדום, החתימה על הסכם הפיוס המפרצי הביאה להסדרת היחסים בין קטר ותורכיה לבין מצרים, איחוד האמירויות וערב הסעודית, להפסקת מאבקי הכח ביניהן בקרן אפריקה ולכך שכל המעצמות האזוריות קידמו את האינטרסים שלהן ופעלו זו לצד זו במדינות קרן אפריקה תוך הקפדה על חוסר התערבות בסכסוכים אזוריים מתוך רצון שלא לפגוע ביציבות האזורית ולא לערער את יחסיהן עם השליטים המקומיים. במקביל, במישור הגלובלי, נמשכו מאבקי הכח בין ארה"ב לבין סין ורוסיה על ההשפעה והנוכחות בקרן אפריקה אליהן הצטרפו גם הודו ופקיסטן.

כתוצאה מהתפתחויות אלה, משקל הכובד באגן הים האדום עבר בשנה האחרונה ממעצמות העל והמעצמות האזוריות לשליטים המקומיים. השליטים המקומיים תמרונו בין מעצמות העל על מנת להשיג את מטרותיהם, בין אם מדובר ברווחים כלכליים במקרה של סודאן ובין אם בנשק במקרה של אתיופיה או הפעלת לחץ על ארה"ב במקרה של ערב הסעודית ומצרים. השליטים המקומיים גם תמרונו בין המעצמות האזוריות בין אם לשם השגת מדינות נוספות שיכירו בעצמאותה כמו במקרה של סומלילנד ובין אם לשם השגת השקעות כמו במקרה של סודאן.

ישראל, מצדה, מיקדה את פעילותה באזור בהתמודדות עם האיום האיראני על חופש השייט, עם פעילות ארגוני הטרור בסיני ועם המשבר בעזה ובחיזוק היחסים עם בעלות בריתה באזור. זאת, תוך הימנעות מהתערבות בסכסוכים אזוריים. גם צירופה לאיחוד האפריקאי במעמד של משקיפה חרף התנגדותן של

⁴⁶ Sue Surkes, "Winds of peace fuel Israeli-led expedition to Sudan to save Red Sea coral reefs," *Times of Israel*, July 21, 2021.

⁴⁷ "Major Red Sea coral study put off after hitting reef: Organizers," *Times of India*, August 5, 2021.

⁴⁸ דניאל סיריטי, "באמירויות מאשרים: ביטול עסקת קצא"א יפגע ביחסים," *ישראל היום*, 26 ביולי 2021; משה טרדימן, "ישראל ואגן הים האדום: אתגרים והזדמנויות," *מיתוים: המכון הישראלי למדיניות-חוץ אזורית*, דצמבר 2020; ארז רביב, "בעקבות הסכם קצא"א-איחוד האמירויות: תנועת הנפט באילת כבר התגברה," *דבר*, 5 במרץ 2021.

⁴⁹ "After years of delay, Jordan said to nix Red Sea-Dead Sea canal with Israel," PA, *Times of Israel*, June 17, 2021.

⁵⁰ ניצן קידר, "לוחמי ארבה ישראלים יצאו לאתיופיה," *ערוץ 7*, 10 בנובמבר 2020; איתמר אייכנר, "לראשונה מאז 2016: ביקור גלוי של שר מצרי בישראל," *ynet*, 21 בפברואר 2021; Amanda Borschel-Dan, "Plague-busters: Israeli team combats swarms of locusts in war-torn Ethiopia," *Times of Israel*, November 24, 2020.

מצרים, סודאן ואריתריאה מהווה הישג מדיני חשוב שאפשר ויסייע לישראל לבסס את נוכחותה והשפעתה באגן הים האדום.

יחד עם זאת, במידה ופני ישראל להשתלבות באזור ולקדם את האינטרסים שלה בו, עליה לקחת בחשבון את עליית מעמדם של השליטים המקומיים באזור ואת חוסר הפעילות של הבריתות הביטחוניות-כלכליות הקיימות באגן הים האדום של המועצה של המדינות הערביות והאפריקאיות הגובלות בים האדום ובמפרץ עדן בראשות ערב הסעודית ושל הרשות הבין-ממשלתית לפיתוח המאגדת שמונה מדינות במזרח ובקרן אפריקה. משתנים אלו מחייבים את ישראל לחשב מסלול מחדש ולמקד את מאמציה, כפי שעושות יתר המעצמות האזוריות, בחיזוק היחסים הביטורליים בינה לבין מדינות קרן אפריקה תוך השקעת מאמץ מיוחד בסודאן ובאריתריאה הממוקמות לחופי הים האדום. צירופה לאיחוד האפריקאי במעמד של משקיפה עשוי לסייע בכך. בהקשר זה, התחום האזרחי, ובמיוחד תחומי האנרגיה, המים והחקלאות, עשויים להיות השער להידוק היחסים עם מדינות קרן אפריקה ולהשתלבות בכל המרחב באמצעות אספקת ידע ופיתרונות לכל מדינות האזור בתחומי ביטחון המזון, ביטחון המים והאנרגיות המתחדשות.

אולם, בין אם ישראל מעוניינת להשתלב באזור או רק לקדם את האינטרסים שלה בו, עליה לקבוע את מדיניותה כלפי מרחב זה תוך מתן תשומת לב קפדנית למעקב קבוע אחר כל השינויים המתחוללים בו ואחר האינטרסים הסבוכים של מעצמות העל, המעצמות האזוריות ומדינות האזור תוך המשך נקיטת משנה זהירות מפני התערבות בסכסוכים אזרחיים או היקלעות לסבך האינטרסים של השחקנים השונים באזור.